

دو فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش ابتدایی

سال چهارم، شماره ۷، بهار و تابستان ۱۴۰۱. صفحات: ۷۱-۹۶

بررسی میزان توجه به تفاوت‌های فردی در محتوای کتب پایه چهارم ابتدایی

با استفاده از روش آنتروپی شانون

فرناز سادات قاضی‌نور^۱، نیما خادمی*^۲، زهرا وحیدی^۳

۱. دانشجو معلم دانشگاه فرهنگیان، اصفهان، ایران

۲. دانشجو معلم دانشگاه فرهنگیان، شیراز، ایران

۳. دکتری برنامه‌ریزی درسی و مدرس دانشگاه فرهنگیان، اصفهان، ایران

Email: nimakhademi743@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی محتوای کتب چهارم ابتدایی از منظر توجه به تفاوت‌های فردی به روش تحلیل محتوای استقرایی با رویکرد کیفی- کمی با جامعه آماری برابر با نمونه (سرشماری) و واحد تحلیل متن، تصویر، فعالیت‌ها، جدول و نمودار انجام شد. پس از بررسی نتایج پژوهش‌های پیشین و محتوای کتاب‌های درسی این پایه و انجام فرایند کدگذاری، چک‌لیست محقق‌ساخته‌ای حاصل شد که شامل ۸ مؤلفه و ۲۵ شاخصه می‌باشد نتایج به دست آمده که به روش آنتروپی شانون انجام شد، نشان داد میزان توجه به هر دو جنس مؤنث و مذکر در یک حدود، بیشترین میزان توجه به ترتیب به سبک خواندن-نوشتن، مشاغل خدماتی و فرهنگ جهانی و کم‌ترین میزان توجه به ترتیب به آب و هوای گرم و شرجی، رشته‌های ورزشی، زندگی روستایی، مشاغل بازرگانی و فرهنگ قومی تعلق گرفته است.

اطلاعات مقاله

دریافت: ۴ اسفندماه ۱۴۰۰

پذیرش: ۲۲ مردادماه ۱۴۰۱

واژگان کلیدی:

تفاوت‌های فردی، محتوای کتب درسی، چهارم ابتدایی، آنتروپی شانون

Journal of Research in Elementary Education

Volume 4, Issue 7, Spring and Summer 2022, Pages:71 -96

Investigating the degree of attention to individual differences in the content of fourth grade elementary textbooks using Shannon entropy method

FarnazSadatGhazinoor, NimaKhademi, Zahra Vahidi

1. Student-teacher of Farhangian University, Isfahan, Iran

2. Student-teacher of Farhangian University, Shiraz, Iran

3. PhD in Curriculum Planning and Lecturer at Farhangian University, Isfahan, Iran

ARTICLE INFORMATION

Received: 23 February 2022

Accept: 13 August 2022

Keywords:

Individual differences, textbook content, fourth grade, Shannon entropy.

ABSTRACT

The current research was conducted with the aim of examining the content of the fourth grade books from the perspective of individual differences, using the inductive content analysis method with a qualitative-quantitative approach, with a statistical population equal to the sample (census) and the analysis unit of text, image, activities, table and graph. After examining the results of previous researches and the content of the textbooks of this grade and performing the coding process, a researcher-made checklist was obtained which includes 8 components and 25 indicators. For males, the highest amount of attention was given to reading-writing style, service jobs and world culture, respectively, and the least amount of attention was given to hot and humid weather, sports fields, rural life, commercial jobs and ethnic culture, respectively.

مقدمه

در نظام‌های آموزشی متمرکز، کتاب درسی، محور مکتوب و مدون تعلیم و تربیت به حساب می‌آید و فعالیت‌ها و تجربه‌های تربیتی دانش‌آموزان توسط معلم و حول محور آن سازمان‌دهی می‌شود. این نقش و جایگاه کتاب درسی در نظام آموزشی ضرورت تحلیل و بررسی آن را دوچندان می‌کند تا تهیه و تدوین این کتاب‌ها با نتیجه بهتری همراه باشد. وجود تفاوت‌های فردی در میان دانش‌آموزان از نظر هوش، شخصیت، استعداد، پیشرفت تحصیلی، وضعیت اقتصادی-اجتماعی، قدرت یادگیری مطالب و ... یکی از مهم‌ترین مسائلی است که معلمان در کلاس‌های خود با آن مواجه هستند؛ چراکه معلمان به تجربه دریافته‌اند که شیوه برخورد و پیروی از یک روش تدریس خاص نمی‌تواند برای همه دانش‌آموزان به‌طور یکسان مفید باشد (mojez,ghorbani&Rahimi,2017). همچنین با توجه به مطالعاتی که انجام شده می‌توان گفت که تحقق یافتن تعلیم و تربیت انسان با توجه به پیچیدگی‌های او صرفاً از طریق دست‌کاری در روش‌ها تضمین نمی‌شود؛ گرچه این روش‌ها دارای اهمیت فراوان است و گاردنر نیز بر آن‌ها تأکید می‌ورزد، اما ایجاد تنوع و تکرار در اهداف و محتوای برنامه‌ها به تناسب تنوع و تکرار در ظرفیت‌های آموزشی افراد نیز ضرورتاً باید در کانون توجه قرار گیرد تا در اجرا خصلت انسانی تعلیم و تربیت به شکلی کامل‌تر رخ بنمایاند (Mehr Mohammadi,2006) و به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه بیشتری شود؛ چراکه هرچه شناخت تفاوت‌های درون فردی بیشتر میسر گردد، نیازهای خاص دانش‌آموزان بیشتر تأمین می‌گردد (mojez,ghorbani&Rahimi,2017) و در نهایت عملکرد دانش‌آموزان بهبود خواهد یافت.

رتبه‌بندی دانش‌آموزان و مقایسه آن‌ها با یکدیگر بدون توجه به تفاوت‌های فردی، قدمتی طولانی دارد (Eftekhari,SheikhGhasemi& Kazempour,2013)؛ درحالی‌که با توجه به اینکه وظیفه نظام آموزش و پرورش هر کشور آن است که امکانات بالقوه آدمیان را تحقق بخشد و شرایط مناسبی را در قالب برنامه‌ها و فرصت‌های آموزشی در اختیار فراگیران قرار دهد؛ بنابراین نظام تعلیم و تربیت نباید صرفاً درصددیکدست و همانند کردن دانش‌آموزان باشد، بلکه برجسته کردن تفاوت‌های فردی ایشان باید در دستور کار این نظام‌ها باشد (Mehr Mohammadi,2006).

انسان‌ها ذاتاً نسبت به یکدیگر برتر یا پست‌تر نیستند؛ آن‌ها فقط متفاوت هستند که صاحب‌نظران آن را نگرش نسبی‌گرایی فرهنگی می‌نامند (Banks, 2008; quoted by Hamidizadeh, FathiVajargah, Arefi and Mehran, 2017). بین اقوام مختلف ایرانی در ابعاد ویژگی‌های شخصیتی، تفاوت معنی‌داری وجود داشت که این تفاوت حاکی از اثر قومیت بر شخصیت می‌باشد؛ درواقع چنین می‌توان استنباط کرد که فرهنگ و قومیت می‌تواند بر روی شخصیت افراد و چگونگی شکل‌گیری آن تأثیر داشته باشد (Shahidi,Nejati& Kamri,2005)؛ درنتیجه این تفاوت بر فرآیند یادگیری آن‌ها اثر می‌گذارد و موجب می‌شود تا آن‌ها مطالب و مسائل متفاوتی را یاد بگیرند و در میزان یادگیری تفاوت داشته باشند؛ لذا اگر دو نفر در شرایط مساوی امکان انجام یک فعالیت واحد را ندارند، به دلیل تفاوتی است که در ویژگی‌های فوق‌الذکر وجود دارد (mojez,ghorbani&Rahimi,2017)

در یک دنیا و جامعه چند فرهنگی دانش‌آموزان نیاز دارند که به شکل مؤثری زندگی کنند. همه دانش‌آموزان در کنار مهارت‌های اصلی سوادآموزی می‌بایست دانش و مهارت‌هایی را فراگیرند که به آن‌ها امکان زندگی کردن، تعامل داشتن و بحث کردن باهم نوعان خود از گروه‌های مختلف قومی، فرهنگی و زبانی را بدهد (Banks, 2008; quoted by Hamidizadeh, FathiVajargah,Arefi & Mehran, 2017)؛ این در حالی است که یافته‌های حسین بر و عبداللهی (Hussein Bar &Abdullahi,2006) نشان می‌دهد ارتباط

میان برخی اقوام کشور با یکدیگر بسیار ضعیف است. به طور مثال اقوام آذری، بلوچ، تالش و عرب تقریباً اطلاعات مؤثری از همدیگر نداشته و به همین سبب ارتباط زیادی نیز با یکدیگر برقرار نمی کنند (Eini, Yazdani & Sadeghi, 2018)

آموزش چند فرهنگی جنبشی از اصلاحات آموزشی است که از مفهوم فرصت برابر آموزشی برای هر دانش آموز در یک جامعه بدون در نظر گرفتن جنسیت، طبقه اجتماعی و فرهنگی او حمایت می کند (Banks, 2013; quoted by Eini et al., 2018); بنابراین اگر درست باشد که هر شخص و گروه انسانی هم دارای فرهنگ است و هم چند فرهنگی است، به گونه ای که اعضای یک خانواده هم از نظر فرهنگی متنوع هستند، داشتن یک زاویه دید چند فرهنگی در مورد اهداف و اجرای آموزش از اهمیت اساسی برخوردار است (Castells, 2004; quoted by Hamidizadeh et al., 2017)

هر چه محیط فعال از نظر درجه حرارت، امنیت، عوامل مزاحم، رطوبت، وزش باد، تابش نور خورشید، بارش و ... مطلوب تر باشد و با نیازهای بدنی و روانی سازگاری بیشتری داشته باشد، انگیزه بهتری را برای کارآمدی فراهم می کند (Safari, Lotfi & Atash Panjeh, 2008); بنابراین ضروری است معلمان علاوه بر توجه به تفاوت های فردی به نوع بافت و محیطی که دانش آموزان و خودشان در آن قرار دارند نیز توجه کنند. توجه به این تفاوت ها در توسعه و غنی سازی برنامه های درسی و افزایش انگیزش و عملکرد یادگیرندگان مفید است (Karshki, Kharazi and Ghazi Tabatabai, 2008).

یافته ها حاکی از آن است که رابطه مثبتی بین درآمد والدین و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان وجود دارد؛ چراکه والدین با درآمد بالا با فراهم کردن امکانات آموزشی، کمک آموزشی و فرهنگی در مسائل آموزشی فرزندانشان، پیشرفت تحصیلی آن ها را تضمین می کنند (Nik Andam, Ebrahimian & Nik Andam, 2015); از سوی دیگر با توجه به وضعیت اقتصادی نامناسب کنونی حاکم بر کشور درمی یابیم که اکثر والدین شرایط فراهم آوری امکانات آموزشی زیادی را ندارند که این موضوع مستلزم آن است که محتوای کتاب های درسی به گونه ای باشد که نیاز به تهیه ابزارهای کمک آموزشی را از سوی خانواده ها به حداقل برساند.

تفاوت در نقش های جنسی یکی از مهم ترین زمینه های تجربه زیسته در بین مردان و زنان است که در سراسر جوامع و فرهنگ ها وجود دارد (Falahati, 1395; quoted by Abedini Belterk, Azizi Shamami & Mansouri, 2019); از آنجا که مرد و زن به لحاظ جنسی تفاوت های گوناگونی با یکدیگر دارند؛ به طور مثال طبق نتایج یافته های وگل (vogel, 1990) تفاوت های قابل توجهی در سبک های یادگیری با توجه به جنس و زمینه های مختلف تحصیلی وجود دارد؛ به طوری که مردان بیشتر یادگیرنده شهود بوده اند و زنان یادگیرنده احساس و از جهت دیگر با توجه به اینکه مرد و زن به لحاظ انسانی از حقوق برابری برخوردار هستند؛ بنابراین انعطاف در نحوه آموزش ها، زمان آموزش و محتوای مواد درسی برای هر جنسی بدون ایجاد تصویری برتر از یکی بر دیگری اهمیت دوچندان پیدا می کند؛ این در حالی است که کتاب های درسی انگیزه ها، علایق و نیازهای زنان را نادیده گرفته است و این نادیده گرفته شدن از همان دوره های ابتدایی مشهود است؛ چراکه سیستم آموزشی ما به دلیل متمرکز بودن و تأکید بر محتوا از همان ابتدا این باور را شکل می دهد که بیشترین نقش زنان در خانواده و خانه داری و نهایت شغل برای زنان در خارج از منزل معلمی است (Abedini et al., 2019). همچنین به جهت این که هر مرحله از رشد انسان با نیازها و توانایی های خاصی همراه است، در طراحی برنامه های درسی ضمن در نظر گرفتن توان فراگیران در هر مرحله از رشد می بایست نیازهای آن ها را مبنای کار برنامه ریزی قرارداد (Jalili & Jahan, 2017) تا در نتیجه تناسب سطح آموزش و توانایی یادگیرندگان، انگیزش و عملکرد آن ها در یادگیری افزایش یابد.

عام ترین مهم ترین کاربرد نظریه گاردنر توجه به یکی از ابعاد پیچیده انسان و تفاوت میان انسان هاست (Mehr Mohammadi, 2006) هر فرد تک تک هوش های پیشنهاد شده گاردنر را به اندازه های مختلف دارد که آموزش و پرورش در آن ها مؤثر است (Intan Azura,)

به استفاده از قابلیت هوشی خاص طراحی کرد (Mehr Mohammadi, 2006).
 سبک یادگیری به عنوان روشی که یادگیرندگان در یادگیری خود آن را به روش‌های دیگر ترجیح می‌دهند، در نظر گرفته شده است؛

از این رو بر تفاوت‌های فردی تأکید می‌کند. سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان و راهبردهایی که آن‌ها به کار می‌گیرند با یکدیگر متفاوت است و هر دانش‌آموز از سبک منحصر به فرد خود استفاده می‌کند (Shafiee & Sharifzadeh, 2020)؛ بنابراین کتب درسی باید به گونه‌ای باشد که حتی الامکان سبک‌های یادگیرندگان را با شیوه‌های متنوع آموزشی منطبق کرده تا با توجه به تنوع سبک‌های یادگیری زمینه فهم بهتر مطالب را فراهم آورد. این موضوع علاوه بر اینکه تمایل بیشتر دانش‌آموزان از شرکت در کلاس به همراه، زمینه آشنایی دانش‌آموزان با دیگر سبک‌های یادگیری را نیز فراهم می‌کند و در نهایت باعث بهبود کیفیت یادگیری در یادگیرندگان خواهد شد.

علیرغم دلایل نام برده در وجود تفاوت‌های فردی، شاید به دلایلی موجه و غیر موجه برنامه‌ریزان آموزشی برنامه واحدی را برای سراسر کشور و تمامی جنس‌ها طراحی و به اجرا می‌گذارند، بدون آنکه برای تفاوت‌های فراگیران جایی در برنامه‌ها در نظر بگیرند؛ در نتیجه این گونه بی‌توجهی‌ها مشکلات متعددی برای فراگیران از قبیل افت تحصیلی، ترک تحصیل و روی آوردن به بزهکاری‌های اجتماعی ایجاد می‌شود (mojez, ghorbani & Rahimi, 2017)، در همین راستا پژوهشگران این مطالعه بر آن شدند تا به بررسی کتب پایه چهارم ابتدایی چاپ سال ۱۳۹۹ از منظر میزان توجه به تفاوت‌های فردی پردازند.

آموزش و پرورش دربرگیرنده عوامل و عناصری است که سازندگی و موفقیت نظام آموزشی نیز در دل پویایی آن عناصر است. از مهم‌ترین اجزای تشکیل‌دهنده نظام آموزشی می‌توان به برنامه درسی اشاره کرد. امروزه در اغلب نظام‌های آموزشی، کتاب درسی، وسیله اصلی تعلیم و تربیت است و معلم و دانش‌آموزان در فعالیتهای یاددهی-یادگیری به کتاب تکیه دارند و عمده فعالیت‌های معلم، دانش‌آموزان و تجربه‌های آموزشی آن‌ها بر اساس آن، سازمان‌دهی می‌گردد. این واقعیت باعث شده تا محققان همواره به بررسی محتوای آموزشی دوره ابتدایی توجه ویژه داشته باشند (Behrooz, Hatami & Mehr Mohammadi, 2016). این بررسی‌ها به برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب‌های درسی کمک می‌کند تا در هنگام تهیه و تدوین با انتخاب کتاب‌های درسی برای دوره‌های تحصیلی، از جمله در مورد کتاب‌های دوره ابتدایی - که موضوع بحث پژوهش حاضر است - تصمیم‌های مناسب اتخاذ نمایند.

از طرفی به گمان برخی از کارشناسان تحصیلی، پایه چهارم مهم‌ترین پایه در مقطع ابتدایی می‌باشد؛ زیرا در این پایه، دانش‌آموزان با شناخت کتابخانه و با چگونگی استفاده از آن آشنا می‌شوند. همچنین دانش‌آموزان در این پایه از توان فکری بالایی برخوردار هستند، علاقه‌مند به شرکت در کارهای گروهی هستند و تحقیق و کارهای پژوهشی بسیاری انجام می‌دهند که باعث پیشرفت آن‌ها می‌شود.

حال با توجه به یافته‌های تحقیقات ذکر شده و سهم اعظم کتاب‌های درسی در نظام آموزشی کنونی و از طرفی وجود نابرابری‌هایی در قسمت‌های مختلف آموزش و پرورش کشور نسبت به دانش‌آموزانی با ارزش انسانی یکسان و تفاوت‌های فردی گوناگون، لازم است به منظور افزایش عدالت آموزشی در کشور، در تدوین این کتب علاوه بر در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی، ارزش یکسانی برای همه اشخاص با هرگونه تفاوت در فرهنگ، جنس، توانایی اقتصادی و ... قائل شد و زمینه تحول جدی در تعلیم و تربیت کشور را ایجاد کرد. از این سو با وجود پژوهش‌هایی در زمینه‌های گوناگون تفاوت‌های فردی خلأ وجود پژوهشی در قالب تحلیل محتوای کتب درسی ابتدایی با توجه به ابعاد گسترده‌تری از تفاوت‌های فردی در جهت افزایش توجه نسبت به این مقوله احساس می‌شود تا ضمن افزایش انگیزه و یادگیری دانش‌آموزان به دلیل وجود مطالبی با محتوای مورد نیاز و علاقه آن‌ها، پیشرفت تحصیلی بیشتری را در سطح کشور شاهد باشیم که در غیر این صورت نابرابری‌های موجود از قبیل تبعیض جنسی، تبعیض قومیتی و ... ادامه خواهد داشت. در نتیجه لزوم وجود چنین پژوهشی

و علاقه پژوهشگران این پژوهش به بررسی و مطالعه کتب پایه چهارم، این سؤال پیش می آید که در کتب پایه چهارم ابتدایی تا چه اندازه به تفاوت های فردی دانش آموزان توجه شده است

به منظور ارائه گزارش از اهمیت و ضرورت این تحقیق باید افزود که پس از بررسی پژوهش های گوناگون داخلی و خارجی به نظر می رسد که تاکنون پژوهش مستقل و گسترده ای به صورت موردی مشابه پژوهش حاضر انجام نشده است. با این حال تحقیقاتی بودند که در راستای تدوین این پژوهش از دستاوردهای علمی آن ها در این حوزه استفاده شد؛ به عنوان نمونه به تعدادی از این پژوهش ها اشاره می شود:

کریمی، ادیب، محمودی و بدری گرگری (Karimi, Adib, Mahmoudi & Badri Gargari, 2019). در پژوهشی با عنوان «شناسایی سبک های یادگیری در دانش آموزان و مقایسه آن با برنامه های درسی قصد شده مطالعات اجتماعی پایه های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی»، باروش پژوهش پیمایشی-تحلیلی و جامعه آماری آن که شامل دانش آموزان دختر و پسر پایه های چهارم، پنجم و ششم ابتدایی استان آذربایجان غربی بود. نشان دادند که سبک ارجح در دانش آموزان بیشتر بر اساس سبک ترکیبی است. این در حالی است که بررسی برنامه های موجود مطالعات اجتماعی و تحلیل آن ها نشان دهنده آن است که در برنامه های درسی قصد شده مطالعات اجتماعی بیشتر سبک شنیداری و نوشتن / خواندن غالب است؛ بنابراین بر اساس نتایج برنامه های درسی با سبک ارجح دانش آموزان همسو نیست که این مسئله می تواند مشکلاتی را برای دانش آموزان و نظام آموزشی به همراه داشته باشد.

خدابنده، درتاج، اسد زاده، فلسفی نژاد و ابراهیمی قوام (Khodabandeh, Dortaj, Asadzadeh, Falsafinejad & Ebrahimi, 2014) در پژوهشی با عنوان «نقش سبک های یادگیری در تبیین انگیزه پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر» با روش همبستگی با جامعه آماری کلیه دانش آموزان پسر مقطع متوسطه، به این نتیجه رسیدند که با توجه به اینکه آموزش بدون توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان می تواند منجر به هدر رفتن استعدادها، نیروها و امکانات شده و تلاش ها را با شکست مواجه سازد، مؤید آن بود که به طور کلی سبک های یادگیری به صورت مستقیم بر عملکرد تحصیلی و به صورت غیرمستقیم بر انگیزه پیشرفت دانش آموزان تأثیر دارد.

پژوهش مکرونی و بلند همتان (Macron & Boland Hemmatan, 2014) در پژوهش «آموزش چند فرهنگی در کتاب های درسی دوره ابتدایی» که از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش توصیفی-پیمایشی است، برای دست یابی به این منظور کتاب های فارسی و تعلیمات اجتماعی دوره دبستان بررسی گردید. نتایج بیانگر آن است که تعلیم و تربیت همواره باید این مهم را مورد توجه قرار دهد که تنوع و گونه گونی موجود در جهان، آفریده خدای عالم است و این تفاوت ها را ارج دهد؛ در حالی که در محتوای کتاب های دوره ابتدایی توجه کمی به مفاهیم آموزش چند فرهنگی شده است.

صادقی (Sadeghi, 2012) در پژوهش خود با عنوان «ویژگی ها و ضرورت های تدوین برنامه درسی چند فرهنگی در ایران» بر مبنای روش توصیفی - تحلیلی، نشان داد امروزه تنوع در آموزش بر اساس قومیت، طبقه اجتماعی، زبان، فرهنگ و علائق، دیگر موضوعی از سر تجمل یا گزینه اختیاری نیست، بلکه برای بقای هر جامعه ای یک ضرورت اساسی است. برنامه درسی رسمی کشور به عنوان یک سند سیاسی-فرهنگی، ناگزیر است جهت تبعیت از الزام های قانونی به صورت متناسب و در راستای تحقق این مهم قدم های مؤثری برداشته تا بتواند فرصت های مناسبی برای رشد و تعالی کشور بر جای گذارد.

مطالعه مهرآیین و عبدی (Mehraein & Abdi, 2006) در پژوهشی با عنوان «رابطه بین طبقه اجتماعی دانش آموزان و میزان یادگیری آن ها» با جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان مشغول به تحصیل در دبیرستان های آموزش و پرورش شهرستان بروجرد، نشان داد که طبقه اجتماعی افراد در بینش، نگرش و باورهای آن ها نسبت به مسائل مختلف زندگی شخصی و اجتماعی تأثیر دارد، نشان داد هر چه طبقه اجتماعی بالاتر باشد زمینه یادگیری بیشتر نیست، ولی زمینه یادگیری در طبقه متوسط بیشتر و در طبقه پایین، کمتر است.

بنکس و بنکس (James Banks & Cherry Banks, 2019) در پژوهش خود با عنوان «آموزش چند فرهنگی: مسائل و دیدگاه‌ها» بیان می‌کنند که آموزش چند فرهنگی به معلمان کمک می‌کند مفاهیم پیچیده فرهنگ را درک کنند؛ نژاد، جنس، طبقه‌ی اجتماعی و استثنائی را به‌عنوان مفاهیمی مقطعی مشاهده کنند و ارزیابی کلاس را بهبود بخشند تا پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را افزایش دهند و در نهایت فرآیند اصلاح مدارس را ارتقا دهند.

احمر و انوار (Ahmar & Anwar, 2013) در پژوهش خود با عنوان «وضعیت اقتصادی-اجتماعی و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه^۲» نشان داده‌اند که پیشرفت تحصیلی تحت تأثیر وضعیت اقتصادی-اجتماعی قرار داشته و کسانی که از موقعیت اقتصادی-اجتماعی بالایی برخوردار بوده‌اند، عملکرد بهتری داشته‌اند.

به‌طور کلی نتایج پژوهش‌های انجام‌شده نشان داد که طبقه‌ی اجتماعی افراد در بینش، نگرش و باورهای آن‌ها نسبت به مسائل مختلف زندگی شخصی و اجتماعی تأثیر دارد؛ سبک‌های یادگیری نیز از جمله مسائل مهم در آموزش کتب درسی هستند و همچنین برنامه‌ی درسی رسمی کشور باید متناسب با نژاد، جنس، طبقه‌ی اجتماعی و ... باشد. آموزش بدون توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان می‌تواند منجر به هدر رفتن استعدادها، نیروها و امکانات شده و تلاش‌ها را با شکست مواجه سازد.

اهداف و پرسش‌های پژوهش

هدف اصلی این پژوهش، بررسی محتوای کتب چهارم ابتدایی از منظر توجه به تفاوت‌های فردی است و سؤالات پژوهش شامل:

- میزان توجه کتاب مطالعات اجتماعی پایه‌ی چهارم ابتدایی به تفاوت‌های فردی چه اندازه است؟
- میزان توجه کتاب علوم تجربی پایه‌ی چهارم ابتدایی به تفاوت‌های فردی چه اندازه است؟
- میزان توجه کتاب فارسی پایه‌ی چهارم ابتدایی به تفاوت‌های فردی چه اندازه است؟
- میزان توجه کتاب نگارش فارسی پایه‌ی چهارم ابتدایی به تفاوت‌های فردی چه اندازه است؟
- میزان توجه کتاب ریاضی پایه‌ی چهارم ابتدایی به تفاوت‌های فردی چه اندازه است؟
- میزان توجه کتاب هدیه‌های آسمان پایه‌ی چهارم ابتدایی به تفاوت‌های فردی چه اندازه است؟
- میزان توجه کتاب آموزش قرآن پایه‌ی چهارم ابتدایی به تفاوت‌های فردی چه اندازه است؟
- میزان توجه کتب پایه‌ی چهارم ابتدایی به تفاوت‌های فردی چه اندازه است؟

روش پژوهش

این پژوهش به روش تحلیل محتوای استقرایی با رویکرد کیفی-کمی و جامعه‌ی آماری برابر با نمونه (سرشماری) برابر با کتاب‌های چهارم ابتدایی چاپ سال ۱۳۹۹ با واحد تحلیل متن، تصویر، فعالیت‌ها، جدول و نمودار انجام شد. فرآیند کدگذاری به شیوه‌ی استقرایی اکتشافی انجام شد و برای تأمین روایی پژوهش، کدهای به‌دست‌آمده توسط تعدادی از صاحب‌نظران موردبررسی قرار گرفت و در نتیجه چک‌لیست محقق ساخته‌ای به دست آمد که با توجه به تفاوت‌های میان افراد، مؤلفه‌های آن در جدول شماره یک تنظیم گردید. معمولاً به هر یک از شاخص‌ها یک وزن نسبت داده می‌شود؛ به‌طوری‌که مجموع وزن شاخص‌ها برابر ۱ باشد. برای تعیین وزن شاخص‌ها نیز روش‌های گوناگونی وجود دارد که روش آنتروپی، روش لینمپ^۳، روش بردار ویژه و روش کم‌ترین مربعات مهم‌ترین روش‌های تعیین

1. Multicultural education: Issues and perspectives

2. Socio economic status and its relation to academic achievement of higher secondary school students

3. Linmap

وزن شاخص ها می باشند. روش کار در پژوهش حاضر، روش آنتروپی بوده است. روش آنتروپی یکی از روش های تصمیم گیری چند معیار برای محاسبه وزن معیارها می باشد. این روش در سال ۱۹۷۴ توسط شانون و ویور^۲ ارائه شد. آنتروپی بیان کننده مقدار عدم اطمینان در یک توزیع احتمال پیوسته است. ایده اصلی این روش آن است که هر چه پراکندگی در مقادیر یک شاخص بیشتر باشد، آن شاخص از اهمیت بیشتری برخوردار است. شانون نشان داد که وقایع با احتمال وقوع زیاد، اطلاعات کمتری در اختیار می گذارند و برعکس، هرچه قدر احتمال وقوع یک رخداد کمتر باشد، اطلاعات حاصل از آن بیشتر است. با به دست آوردن اطلاعات جدید، در واقع عدم قطعیت ها کاهش یافته و ارزش اطلاعات جدید برابر با مقداری است که از عدم قطعیت کاسته شده است؛ در نتیجه عدم قطعیت و اطلاعات پارامترهایی وابسته به هم هستند. گام های این روش مطابق زیر می باشد:

گام های روش آنتروپی شانون

از روش آنتروپی شانون به عنوان یکی از معروف ترین روش های محاسبه اوزان شاخص ها استفاده شده است. مفهوم آنتروپی شانون (۱۹۴۸) نقش مهمی در نظریه اطلاعات دارد. این مفهوم در زمینه های مختلف علمی، از جمله فیزیک، علوم اجتماعی و ... توسعه یافته است. در تئوری اطلاعات، آنتروپی، اندازه گیری مقدار اطلاعات مورد نیاز برای توصیف متغیر تصادفی است.

گام اول: ابتدا ماتریس تصمیم را تشکیل می دهیم. برای تشکیل این ماتریس تصمیم کافی است اگر معیارها کیفی هستند، از عبارات کلامی ارزیابی هر گزینه را نسبت به هر معیار به دست آوریم و اگر معیارها کمی هستند، عدد واقعی آن ارزیابی را قرار دهیم. در فرمول زیر که ماتریس تصمیم می باشد، ستون ها، معیار و سطرها، گزینه ها هستند. به عنوان مثال درایه 12×1 امتیاز گزینه اول نسبت به معیار دوم است.

$$= \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix} \quad X = [x_{ij}]_{n \times m}$$

گام دوم: ماتریس بالا را نرمال می کنیم و هر درایه نرمال را P_{ij} می نامیم. نرمال شدن به این صورت می باشد که درایه هر ستون را بر مجموع ستون تقسیم می کنیم. لازم به ذکر است در محاسبه E_{ij} مقادیر P_{ij} که برابر صفر باشد، به دلیل بروز خطا و جواب بی نهایت در محاسبات ریاضی با عدد بسیار کوچک $0/001$ جایگزین می شود (عظیمی، ادیب و مطلبی، ۱۳۹۶).

گام سوم: محاسبه آنتروپی هر شاخص: آنتروپی E_j به صورت زیر محاسبه می گردد و k به عنوان مقدار ثابت مقدار E_j را بین ۰ و ۱ نگه می دارد.

$$E_j = -k \sum_{i=1}^m [P_{ij} \ln P_{ij}] \quad (j = 1, 2, \dots, n) \quad k = \frac{1}{\ln(m)}$$

که در آن $p(x)$ توزیع احتمال متغیر تصادفی X است. افزایش در آنتروپی شانون باعث افزایش عدم اطمینان و کاهش اطلاعات در مورد دانش متغیر تصادفی می شود. جنبه جالب دیگر آنتروپی شانون، ویژگی حداکثر آنتروپی آن برای توزیع یکنواخت است.

گام چهارم: در ادامه، مقدار درجه انحراف (d_j) محاسبه می شود که بیان می کند شاخص مربوطه (d_j) چه میزان اطلاعات مفید برای تصمیم گیری در اختیار تصمیم گیرنده قرار می دهد. هر چه مقادیر اندازه گیری شده شاخصی به هم نزدیک باشند، نشان دهنده آن است که گزینه های رقیب از نظر آن شاخص تفاوت چندانی با یکدیگر ندارند.

1. Entropy

2. Shannon and Weaver

Dij = 1- Eij

لذا نقش آن شاخص در تصمیم‌گیری باید به همان اندازه کاهش یابد.

گام پنجم: سپس مقدار وزن W_j محاسبه می‌گردد. در واقع وزن معیار برابر با هر d_j تقسیم بر مجموع d_j ها می‌باشد (آذر، ۱۳۸۰).

$$W_j = \frac{d_{ij}}{\sum_{j=1}^n d_{ij}}$$

بنابراین جهت انجام آنالیز برای این پژوهش، ابتدا ماتریس تصمیم ایجاد گردید و سپس داده‌های بهنجار شده مربوط به این شاخصه‌ها ارائه شد. پس از نرمال‌سازی داده‌ها با تقسیم فراوانی هر کدام از مقوله‌ها بر مجموع آن مقوله، مقدار بار اطلاعاتی (E_{ij}) هر یک از مؤلفه‌ها به دست آمد. سپس با استفاده از فرمول مرحله سوم روش شانون مقدار درجه انحراف (d_{ij}) هر یک از شاخصه‌ها و در مرحله پایانی ضریب اهمیت میزان توجه به مؤلفه‌های کتب پایه چهارم ابتدایی مبتنی بر تفاوت‌ها فردی با استفاده از فرمول مرحله چهارم روش آنالیز شانون به دست آمد. هر مقوله‌ای که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد از درجه اهمیت W_{ij} (Rank) بیشتری برخوردار است.

در تحلیل محتوای استقرایی، مفاهیم از داده‌ها استخراج می‌شود؛ به گونه‌ای که حرکت پژوهش از جزء به کل است. به طور کلی، تحلیل محتوای کیفی شامل سه مرحله آماده‌سازی داده‌ها، سازمان‌دهی آن‌ها و گزارش دهی است (Tabrizi, 2014). در مرحله آماده‌سازی واحدهای معنایی مشخص و از محتوا استخراج می‌شوند. واحد معنا عبارت است از مجموعه‌ای از واژگان یا جمله‌ها که بتوان ارتباطی از معانی مشابه و یکسان در آن‌ها یافت و بر اساس این معنای مشابه، آن‌ها را تقسیم‌بندی کرد. واحد معنا می‌تواند کلمه، جمله یا گزاره، عبارت‌ها یا پاراگراف‌هایی باشد که در جنبه‌هایی از زمینه یا محتوای خود با یکدیگر ارتباط دارند. مرحله سازمان‌دهی شامل کاهش داده‌ها، ساده‌سازی و مقوله‌بندی آن‌هاست. یک مقوله (مؤلفه)، گروهی از مضامین یا مفاهیم است که یک وجه اشتراک دارند (Iman & Noshadi, 2012).

در راستای توضیحات ذکر شده، ابزار گردآوری داده‌ها، چک‌لیست تحلیل محتوای محقق ساخته‌ای بوده که به منظور ساخت آن، ابتدا نتایج پژوهش‌های پیشین و محتوای کتاب‌های درسی پایه چهارم ابتدایی، به منظور دستیابی به مؤلفه‌ها و شاخصه‌های مفهومی استخراجی مرتبط با موضوع پژوهش حاضر، مطالعه و بررسی شده است و در نهایت به منظور حصول اطمینان از وجود روایی آن‌ها، در اختیار گروه از صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت و همچنین برنامه درسی گذارده شد که پس از اعمال نظرات اصلاحی و تأیید آن‌ها، نتایج این بررسی در قالب ۸ مؤلفه و ۲۵ شاخصه مفهومی در جدول شماره ۱ آورده شده است.

جدول شماره ۱: مؤلفه‌های تفاوت‌های فردی، شاخصه‌های آن و مثال مربوط به هر شاخصه

فرهنگ	جهانی	عیادت از بیمار، نظم و پاکیزگی، اخلاق و رفتار نیکو، مراقبت از آثار تاریخی و ...
	ملی	دفاع از سرزمین، ۲۲ بهمن، عید نوروز، دیدوبازدید و ...
	قومی	غذاهای محلی، سوغات‌های محلی، نان برنجی، گیوه کرمانشاهی و ...
مذهب	رسمی	برابری و برادری، مسجد، نماز جمعه، عید فطر، اسلام و ...
	غیررسمی	عبادت، معبد چغازنبیل، زرتشت، معابد، آفریدگار، اوستا و ...
جنس	مؤنث	مادر، نرگس، مینا، زهرا، هانیه و ...
	مذکر	پدر، عمو، علیرضا، محسن و ...
شغلخانوادگی	تولیدی	قنادی، نجاری، سفالگری، کشاورزی، دام‌پروری و ...

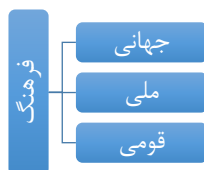
خدماتی	کارمند، کارگر، بنا، امیر و ...
بازرگانی	تجارت، بازرگان، خواجه و ...
ورزشی	فوتبال بازی می کنند، هندبال بازی می کنند و ...
علمی	دانشمند، جغرافی دان، مورخ، باستان شناس و ...
وضعیت اقتصادی	متوسط به بالا محروم
محل زندگی	روستایی
	کودکان محروم، رنج یتیمی، با سختی بزرگ شده بودم و ...
	روستاییان، مردم روستا و ...
	عشایر
	کوچ، زندگی عشایری و ...
	شهر
	شهرنشینان، پرجمعیت ترین شهرهای ایران و ...
سبک یادگیری	دیداری
	نگاه کنید، با توجه به تصویر، جزئیات تصویر و ...
	شنیداری
	گوش کن و بگو، گوش کنید، شنیدید و ...
	نوشتن-خواندن
	بنویسید، بخوانید و ...
	جنشی
	با کمک دست، کتاب خوانی، انجام دهید، نصب کنید و ...
آب و هوای محل زندگی	معتدل و مرطوب خزری
	رامسر، قفقاز، منجیل و ...
	معتدل و نیمه خشک کوهستانی
	تبریز، همدان، شهرکرد و ...
	گرم و خشک داخلی
	یزد، اصفهان، بم و ...
	گرم و شرجی
	بندرعباس، بندر چابهار و ...

یافته های پژوهش

پژوهش حاضر باهدف بررسی محتوای کتب چهارم ابتدایی از منظر توجه به تفاوت های فردی به عنوان یکی از عوامل تسهیل کننده در فرایند یاددهی-یادگیری به روش تحلیل محتوای استقرایی با رویکرد کیفی-کمی انجام گرفت. در مطالعه حاضر، ۸ مؤلفه توسط پژوهشگران، به شرحی که در روش پژوهش آمد، استخراج گردید که این مؤلفه ها عبارت اند از: فرهنگ، مذهب، جنس، شغل خانوادگی، وضعیت اقتصادی، محل زندگی، سبک یادگیری و آب و هوای محل زندگی که در ادامه به بیان هر یک از این مؤلفه ها و شاخصه های مربوط به هر مؤلفه می پردازیم:

مؤلفه های تفاوت های فردی و شاخصه های آنها

فرهنگ: با توجه به این که ایران کشوری با قومیت های متفاوت است، هر کدام از این قومیت ها، فرهنگی به خصوص دارند؛ از یک سو همگی در مجموع جزو فرهنگ ایرانی هستند و از دیگر سو فطرت مشترک بین انسان ها، فرهنگ های مشترکی میان آنها ایجاد کرده؛ بنابراین دانش آموزان ایرانی علاوه بر فرهنگ های مشترکی که دارند، فرهنگ های متفاوتی هم دارند که آنها را از هم متمایز می کند؛ به بیانی دیگر ایران، جامعه ای چند فرهنگی است که باید علاوه بر ویژگی های مشترک، تفاوت های فرهنگی هم در نظر گرفته شود تا دانش-

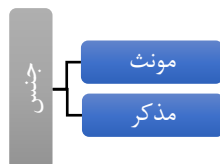

آموزان علاوه بر آشنایی با فرهنگ های دیگر، احساس سرخوردگی فرهنگی در برخورد با دیگر فرهنگ ها پیدا نکنند؛ در نتیجه باید در

کتاب‌های درسی به هر سه فرهنگ جهانی، ملی و قومی و به‌خصوص فرهنگ قومی که دانش‌آموزان را از هم متمایز می‌کند، به‌اندازه مناسبی توجه نمود.

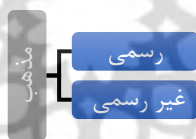
نمودار شماره ۱: شاخصه‌های مؤلفه فرهنگ

جنس: نظر به اینکه همه انسان‌ها اعم از دختر و پسر باید از حقوق یکسان و برابری برخوردار باشند؛ در نتیجه لازم است در زمینه‌های آموزشی نیز این تفاوت جنسی و رعایت مساوات میان دختر و پسر در نظر گرفته رعایت شود.

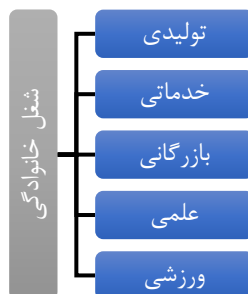
نمودار شماره ۲: شاخصه‌های مؤلفه جنس

مذهب: با توجه به اینکه هر فرد با هر دینی از حق انسانی برخوردار است و همه ادیان تا زمانی که برای سایر افراد مزاحمتی ایجاد نکند، قابل احترام هستند و از سوی دیگر هر یک از ادیان مبدعی برای عبادت دارند و نام خدا برای همه ادیان مطرح است؛ بنابراین رعایت اصل تساوی در آموزش افراد با مذهب رسمی و غیررسمی لازم و ضروری می‌باشد.

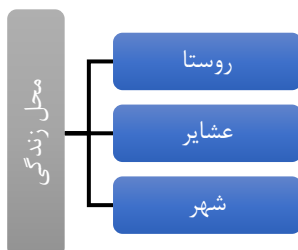
نمودار شماره ۳: شاخصه‌های مؤلفه مذهب

شغل خانوادگی: با عنایت به اینکه جامعه برای ادامه حیات به همه مشاغل نیازمند است و از سویی هر شغل به‌نوبه خود قابل احترام است؛ بنابراین هیچ ارجحیتی از نظر شغلی برای افراد وجود ندارد و همگان با هر یک از مشاغل تولیدی، خدماتی، بازرگانی، علمی و ورزشی باید از نظام آموزشی یکسان و عادلانه برخوردار باشند.

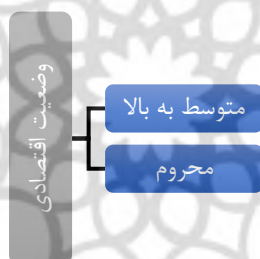
نمودار شماره ۴: شاخصه‌های مؤلفه شغل خانوادگی

محل زندگی: نظر به اینکه نحوه زندگی افراد در ایران متفاوت است و هر یک از دانش آموزان ممکن است به یکی از اشکال روستایی، عشایر و شهری زندگی کنند؛ بنابراین شیوه یادگیری هر یک از این دانش آموزان متفاوت بوده و باید هر گروه به روش صحیح مورد توجه و آموزش قرار گیرند تا باعث نشود که آموزش عمومی به یکی بیشتر از دیگری اهمیت دهد و یا یکی را نسبت به دیگری برتر شمارد و نهایتاً منجر به افت تحصیلی عدهای خاص گردد.

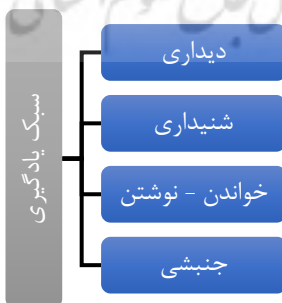
نمودار شماره ۵: شاخصه های مؤلفه محل زندگی

وضعیت اقتصادی: با در نظر گرفتن این نکته که در حال حاضر وضعیت اقتصادی افراد زیادی به گونه ای است که توان فراهم آوردن امکانات آموزشی اضافی را ندارند و تنها رسانه آموزش عمومی کشور، کتب درسی است، باید کتب درسی به گونه ای طراحی و تدوین شود که علاوه بر خانواده های متوسط به بالا، خانواده های محروم را نیز به خوبی آموزش داده و بهره مند سازد.

نمودار شماره ۶: شاخصه های مؤلفه وضعیت اقتصادی

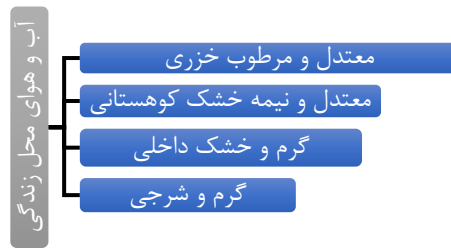
سبک یادگیری: وجود تفاوت های یادگیری در دانش آموزان مختلف نیازمند فراهم آوری شرایطی است که آموزش مناسب هر یک از آن ها را به شکلی علاوه بر سبک نوشتن-خواندن، به سبک های شنیداری، دیداری و جنبشی را به طور یکسان فراهم آورد.

نمودار شماره ۷: شاخصه های مؤلفه سبک یادگیری

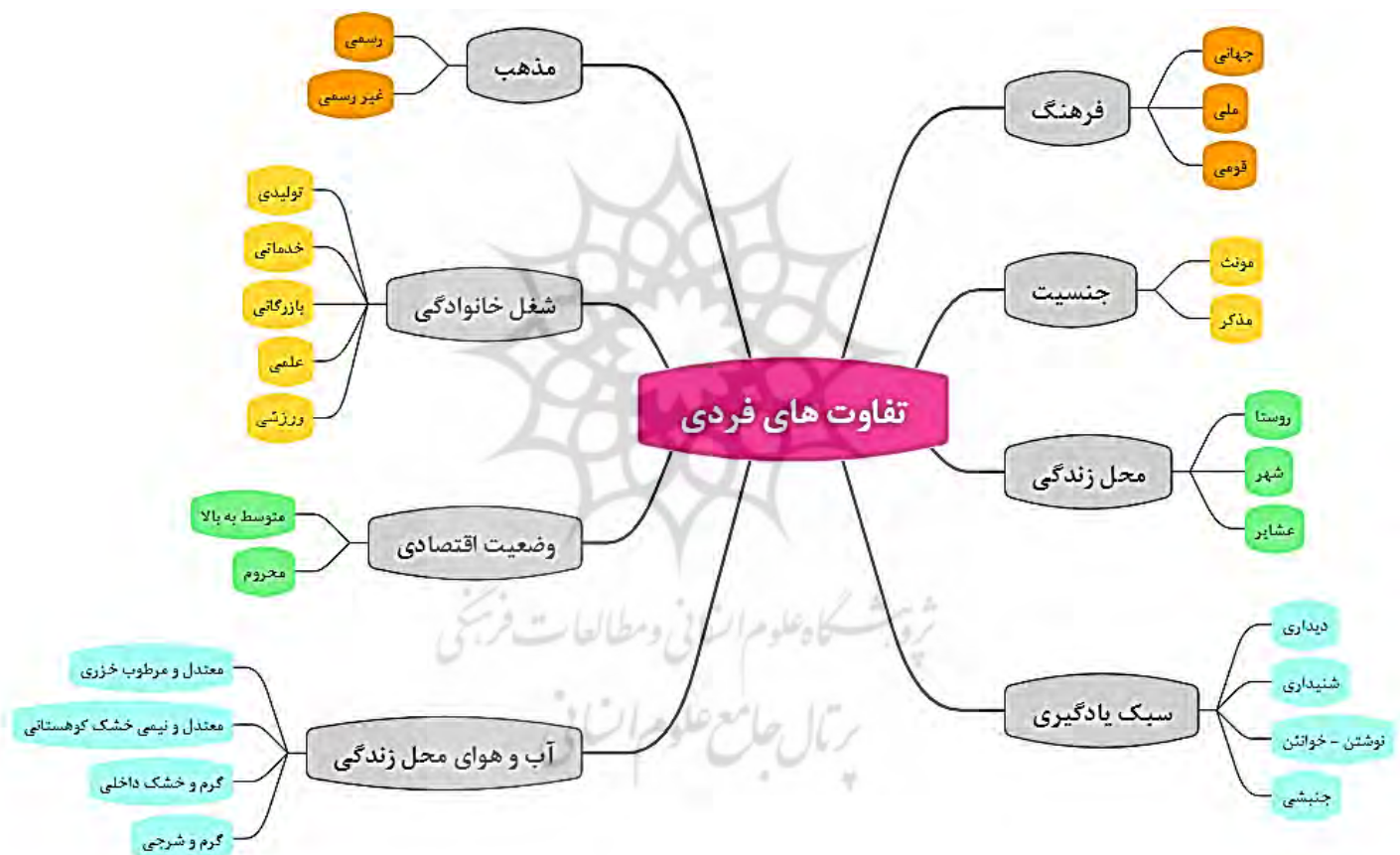
۸-۱-۶ آب و هوای محل زندگی: تفاوت در شرایط آب و هوایی مناطق مختلف جغرافیایی ایران در چهار گروه معتدل و مرطوب خزری، معتدل و نیمه خشک کوهستانی، گرم و خشک داخلی و گرم و شرجی، نیازهای یادگیری متفاوتی برای دانش آموزان در

هر یک از این مناطق ایجاد کرده و از طرف دیگر لزوم آشنایی هر دانش‌آموز با شرایط آب و هوایی مختلف ایجاب می‌کند که توجه یکسانی به همه این مناطق جغرافیایی شود.

نمودار شماره ۸: شاخصه‌های مؤلفه آب‌وهوای محل زندگی

در نمایی دیگر در نمودار مفهومی شماره ۹ نه همه مؤلفه‌های تفاوت‌های فردی به دست آمده را به تفکیک شاخصه‌های مربوط به هر

مؤلفه به مشاهده می‌کنید:

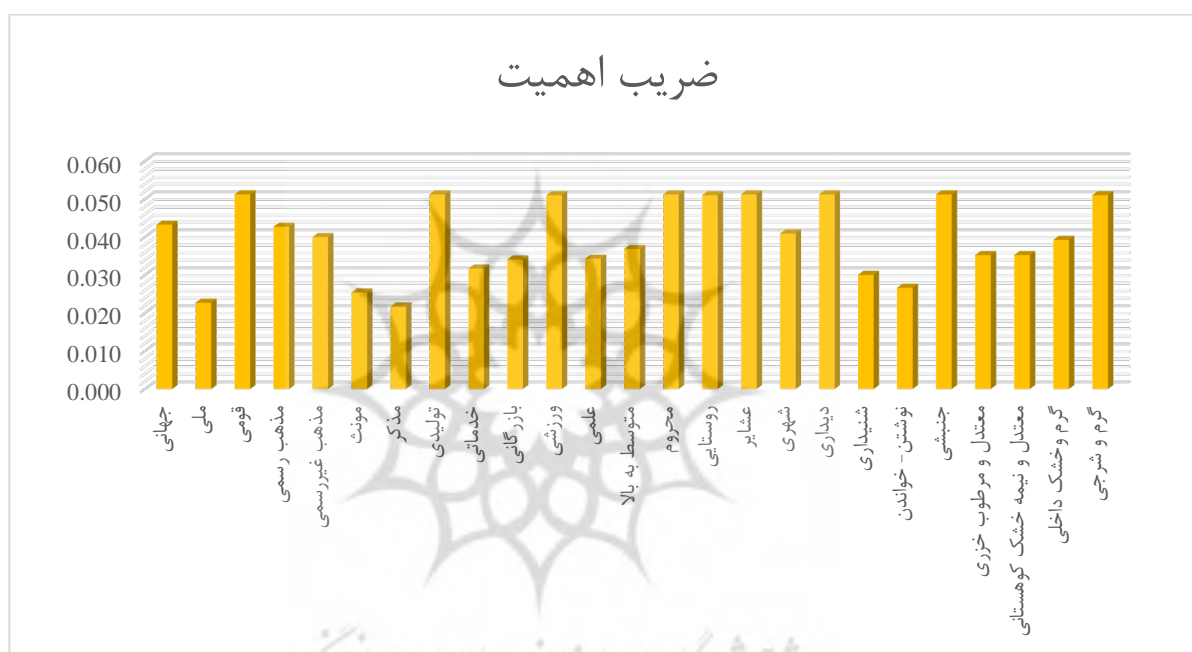
نمودار شماره ۹: شاخصه‌های مؤلفه‌های تفاوت‌های فردی

بررسی محتوای کتب پایه چهارم ابتدایی از منظر توجه به تفاوت‌های فردی به تفکیک کتاب‌ها، مؤلفه‌ها و شاخصه‌ها

فرهنگ	مذهب رسمی	جنس	شغل خانوادگی	وضعیت اقتصادی	محل زندگی	سبک یادگیری	آب و هوای محل زندگی
ضریب اهمیت	مذهب غیر رسمی	مؤنث	خدماتی	علمی	روستایی	عشایر	معتدل و مرطوب خزری
rank	مذهب رسمی	مذکر	تولیدی	متوسط به بالا	شهری	دینداری	گرم و شرجی
wij	قومی	مؤنث	بازرگانی	علمی	عشایر	دینداری	گرم و خشک داخلی
10	ملی	مذکر	خدماتی	متوسط به بالا	شهری	دینداری	گرم و نیمه خشک کوهستانی
11	جهانی	مؤنث	تولیدی	علمی	عشایر	دینداری	گرم و خشک داخلی
13	مذهب غیر رسمی	مؤنث	خدماتی	علمی	عشایر	دینداری	گرم و شرجی
14	مذهب رسمی	مذکر	تولیدی	متوسط به بالا	شهری	دینداری	گرم و خشک داخلی
15	قومی	مؤنث	بازرگانی	علمی	عشایر	دینداری	گرم و شرجی
16	ملی	مذکر	خدماتی	متوسط به بالا	شهری	دینداری	گرم و خشک داخلی
18	جهانی	مؤنث	تولیدی	علمی	عشایر	دینداری	گرم و شرجی
19	مذهب غیر رسمی	مؤنث	خدماتی	علمی	عشایر	دینداری	گرم و شرجی
20	مذهب رسمی	مذکر	تولیدی	متوسط به بالا	شهری	دینداری	گرم و خشک داخلی
21	قومی	مؤنث	بازرگانی	علمی	عشایر	دینداری	گرم و شرجی
22	ملی	مذکر	خدماتی	متوسط به بالا	شهری	دینداری	گرم و خشک داخلی
23	جهانی	مؤنث	تولیدی	علمی	عشایر	دینداری	گرم و شرجی
24	مذهب غیر رسمی	مؤنث	خدماتی	علمی	عشایر	دینداری	گرم و شرجی
25	مذهب رسمی	مذکر	تولیدی	متوسط به بالا	شهری	دینداری	گرم و خشک داخلی
0/051	0/043	0/022	0/032	0/034	0/051	0/051	0/035
7	11	25	20	18	7	1	16
14	13	23	19	15	1	22	16
16	1	24	20	18	7	21	16
0/051	0/043	0/022	0/032	0/034	0/051	0/051	0/035

نمودار شماره ۱۲: نمودار ضریب اهمیت هر یک از مؤلفه های تفاوت های فردی در بررسی محتوای کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی

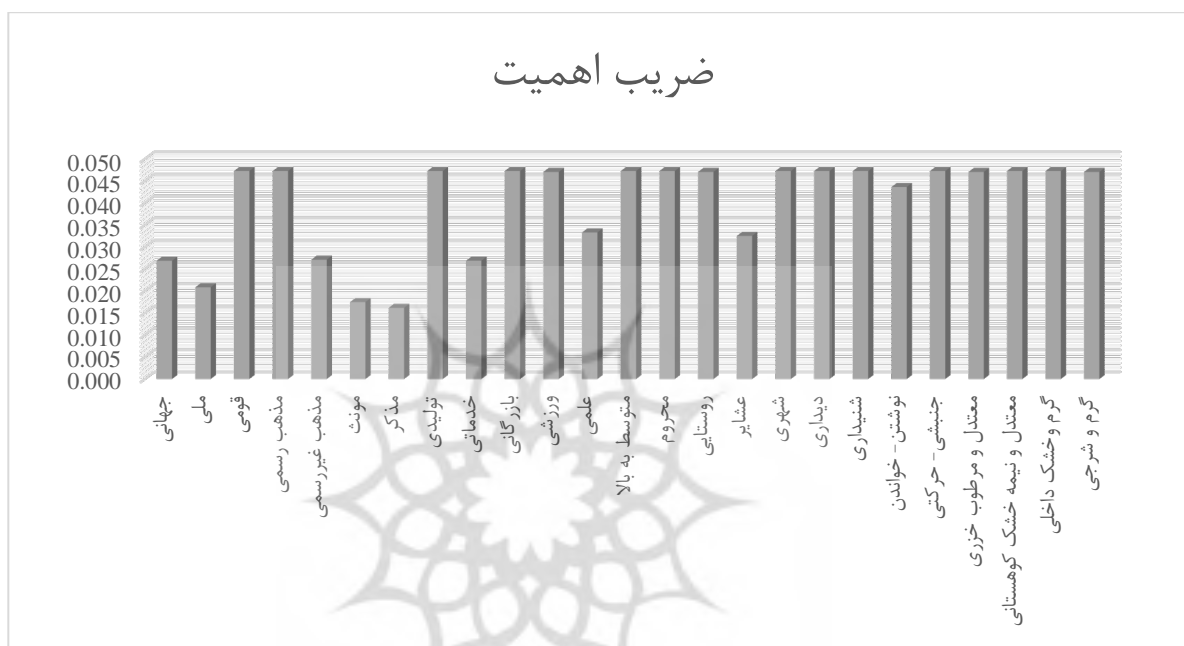
بررسی محتوای کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی نشان داد بیشترین میزان توجه به فرهنگ ملی، سبک های نوشتن - خواندن و شنیداری بوده است و میزان توجه به هر دو جنس مؤنث و مذکر در یک حدود و کمترین میزان توجه به شاخص های فرهنگ قومی، مشاغل تولیدی، وضعیت اقتصادی محروم، زندگی عشایر و سبک های دینداری و جنشی بوده است.

جدول شماره ۵: درجه اهمیت هر یک از مؤلفه های تفاوت های فردی در بررسی محتوای کتاب نگارش فارسی پایه چهارم ابتدایی

فرهنگ	مذهب	جنس	شغل خانوادگی	وضعیت اقتصادی	محل زندگی	سبک یادگیری	آب و هوای محل زندگی
-------	------	-----	--------------	---------------	-----------	-------------	---------------------

گرم و شرعی	0/047	13
گرم و خشک داخلی معتدل و نیمه خشک	0/047	1
" - "	0/047	1
معتدل و مرطوب خزری	0/047	13
جنسیتی	0/047	1
نوشتن - خواندن	0/044	17
شنیداری	0/047	1
دیداری	0/047	1
شهری	0/047	1
عشایر	0/033	19
روستایی	0/047	13
محروم	0/047	1
متوسط به بالا	0/047	1
علمی	0/033	18
ورزشی	0/047	13
بازرگانی	0/047	1
خدماتی	0/027	21
تولیدی	0/047	1
مذکر	0/016	25
مؤنث	0/017	24
مذهب غیررسمی	0/027	20
مذهب رسمی	0/047	1
قومی	0/047	1
ملی	0/021	23
جهانی	0/027	22
ضریب اهمیت	wij	rank

نمودار شماره ۱۳: نمودار ضریب اهمیت هر یک از مؤلفه‌های تفاوت‌های فردی در بررسی محتوای کتاب نگارش فارسی پایه چهارم ابتدایی

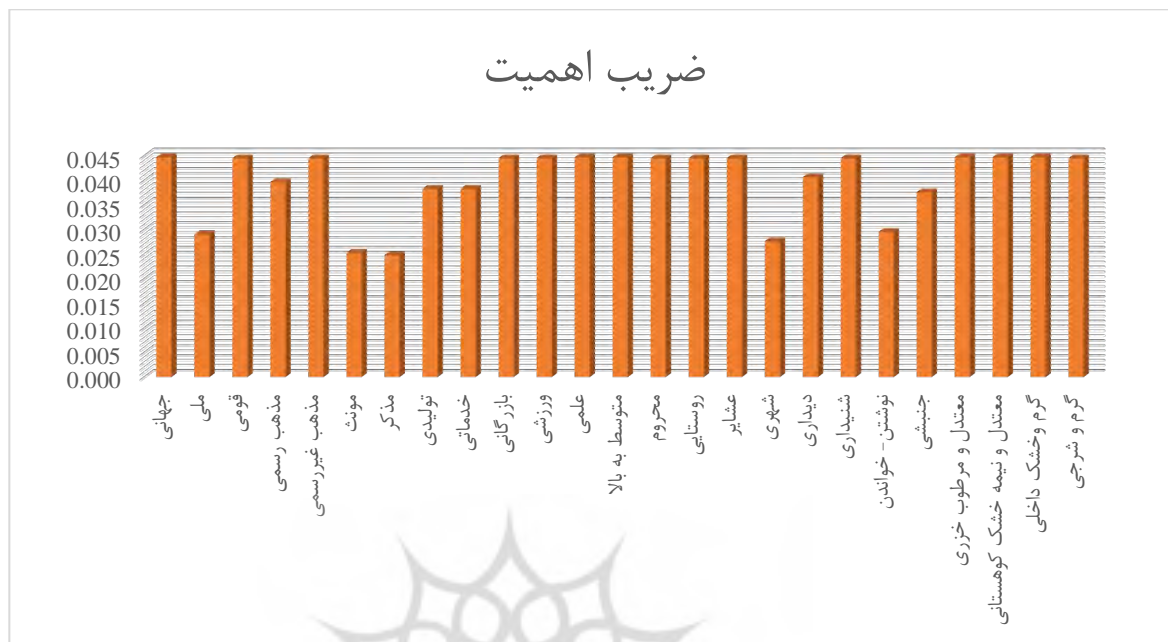
بررسی محتوایی کتاب نگارش فارسی پایه چهارم ابتدایی نشان داد میزان توجه به هر دو جنس مؤنث و مذکر در یک حدود؛ بیشترین میزان توجه به فرهنگ ملی و جهانی و مشاغل خدماتی و کمترین میزان توجه به شاخص‌های فرهنگ قومی، مذهب رسمی، مشاغل تولیدی و بازرگانی، وضعیت اقتصادی، شهرنشینی، سبک‌های دیداری و شنیداری و آب‌وهوای معتدل و نیمه خشک کوهستانی و گرم و خشک داخلی بوده است.

جدول شماره ۶: درجه اهمیت هر یک از مؤلفه‌های تفاوت‌های فردی در محتوای کتاب ریاضی پایه چهارم ابتدایی

فرهنگ	مذهب رسمی	جنس	شغل خانوادگی	وضعیت اقتصادی	محل زندگی	سبک یادگیری	آب‌وهوای محل زندگی
جهانی	مذهب رسمی	مؤنث	خدماتی	متوسط به بالا	روستایی	شنیداری	معتدل و مرطوب خزری
ملی	مذهب رسمی	مذکر	تولیدی	علمی	محروم	دیداری	" - "
قومی	مذهب غیررسمی	مؤنث	بازرگانی	ورزشی	عشایر	نوشتن - خواندن	گرم و شرعی
معتدل و نیمه خشک کوهستانی	مذهب رسمی	مذکر	بازرگانی	علمی	شهری	نوشتن - خواندن	گرم و خشک داخلی
گرم و خشک داخلی	مذهب رسمی	مؤنث	بازرگانی	علمی	شهری	نوشتن - خواندن	گرم و خشک داخلی
گرم و شرعی	مذهب رسمی	مؤنث	بازرگانی	علمی	شهری	نوشتن - خواندن	گرم و شرعی

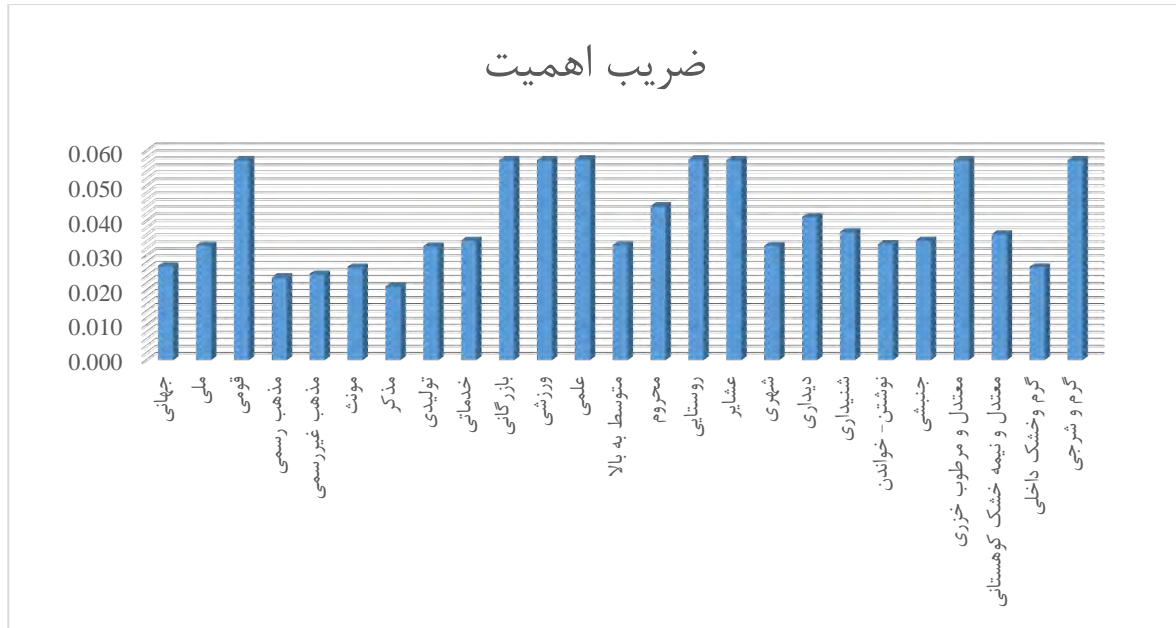
7	0/045	rank	wij
1	0/045		
1	0/045		
1	0/045		
20	0/038		
21	0/030		
7	0/045		
16	0/041		
23	0/028		
7	0/045		
7	0/045		
7	0/045		
1	0/045		
1	0/045		
7	0/045		
7	0/045		
18	0/038		
18	0/038		
25	0/025		
24	0/025		
7	0/045		
17	0/040		
7	0/045		
22	0/029		
1	0/045		

نمودار شماره ۱۴: نمودار ضریب اهمیت هر یک از مؤلفه های تفاوت های فردی در بررسی محتوای کتاب ریاضی پایه چهارم ابتدایی
 بررسی محتوایی کتاب ریاضی پایه چهارم ابتدایی نشان داد میزان توجه به جنس مذکر و مؤنث در یک حدود؛ بیشترین میزان توجه به زندگی شهری، فرهنگ ملی و سبک نوشتن-خواندن و کمترین توجه به فرهنگ جهانی، مشاغل علمی، وضعیت اقتصادی متوسط به بالا و آب و هوای معتدل و مرطوب خزری، معتدل و نیمه خشک کوهستانی و گرم و خشک داخلی بوده است.

جدول شماره ۷: درجه اهمیت هر یک از مؤلفه های تفاوت های فردی در محتوای کتاب هدیه های آسمان پایه چهارم ابتدایی

فرهنگ	مذهب رسمی	جنس	شغل خانوادگی	وضعیت اقتصادی	محل زندگی	سبک یادگیری	آب و هوای محل زندگی	rank	wij
گرم و شرجی	مذهب غیررسمی	مؤنث	تولیدی	عشایر	شهری	دیداری	معتدل و مرطوب خزری	3	0/057
گرم و خشک داخلی	مذهب رسمی	مذکر	بازرگانی	روستایی	شهری	شنیداری	گرم و نیمه خشک	21	0/027
معتدل و نیمه خشک	مذهب رسمی	مؤنث	خدماتی	متوسط به بالا	شهری	نوشتن - خواندن	معتدل و مرطوب خزری	12	0/036
گرم و شرجی	مذهب غیررسمی	مؤنث	تولیدی	عشایر	شهری	دیداری	معتدل و مرطوب خزری	3	0/057
گرم و خشک داخلی	مذهب رسمی	مذکر	بازرگانی	روستایی	شهری	شنیداری	گرم و نیمه خشک	13	0/034
معتدل و نیمه خشک	مذهب رسمی	مؤنث	خدماتی	متوسط به بالا	شهری	نوشتن - خواندن	معتدل و مرطوب خزری	15	0/033
گرم و شرجی	مذهب غیررسمی	مؤنث	تولیدی	عشایر	شهری	دیداری	معتدل و مرطوب خزری	11	0/037
گرم و خشک داخلی	مذهب رسمی	مذکر	بازرگانی	روستایی	شهری	شنیداری	گرم و نیمه خشک	10	0/041
معتدل و نیمه خشک	مذهب رسمی	مؤنث	خدماتی	متوسط به بالا	شهری	نوشتن - خواندن	معتدل و مرطوب خزری	18	0/033
گرم و شرجی	مذهب غیررسمی	مؤنث	تولیدی	عشایر	شهری	دیداری	معتدل و مرطوب خزری	3	0/057
گرم و خشک داخلی	مذهب رسمی	مذکر	بازرگانی	روستایی	شهری	شنیداری	گرم و نیمه خشک	1	0/058
معتدل و نیمه خشک	مذهب رسمی	مؤنث	خدماتی	متوسط به بالا	شهری	نوشتن - خواندن	معتدل و مرطوب خزری	9	0/044
گرم و شرجی	مذهب غیررسمی	مؤنث	تولیدی	عشایر	شهری	دیداری	معتدل و مرطوب خزری	16	0/033
گرم و خشک داخلی	مذهب رسمی	مذکر	بازرگانی	روستایی	شهری	شنیداری	گرم و نیمه خشک	1	0/058
معتدل و نیمه خشک	مذهب رسمی	مؤنث	خدماتی	متوسط به بالا	شهری	نوشتن - خواندن	معتدل و مرطوب خزری	3	0/057
گرم و شرجی	مذهب غیررسمی	مؤنث	تولیدی	عشایر	شهری	دیداری	معتدل و مرطوب خزری	3	0/057
گرم و خشک داخلی	مذهب رسمی	مذکر	بازرگانی	روستایی	شهری	شنیداری	گرم و نیمه خشک	14	0/034
معتدل و نیمه خشک	مذهب رسمی	مؤنث	خدماتی	متوسط به بالا	شهری	نوشتن - خواندن	معتدل و مرطوب خزری	19	0/033
گرم و شرجی	مذهب غیررسمی	مؤنث	تولیدی	عشایر	شهری	دیداری	معتدل و مرطوب خزری	25	0/021
گرم و خشک داخلی	مذهب رسمی	مذکر	بازرگانی	روستایی	شهری	شنیداری	گرم و نیمه خشک	22	0/027
معتدل و نیمه خشک	مذهب رسمی	مؤنث	خدماتی	متوسط به بالا	شهری	نوشتن - خواندن	معتدل و مرطوب خزری	23	0/025
گرم و شرجی	مذهب غیررسمی	مؤنث	تولیدی	عشایر	شهری	دیداری	معتدل و مرطوب خزری	24	0/024
گرم و خشک داخلی	مذهب رسمی	مذکر	بازرگانی	روستایی	شهری	شنیداری	گرم و نیمه خشک	3	0/057
معتدل و نیمه خشک	مذهب رسمی	مؤنث	خدماتی	متوسط به بالا	شهری	نوشتن - خواندن	معتدل و مرطوب خزری	17	0/033
گرم و شرجی	مذهب غیررسمی	مؤنث	تولیدی	عشایر	شهری	دیداری	معتدل و مرطوب خزری	20	0/027

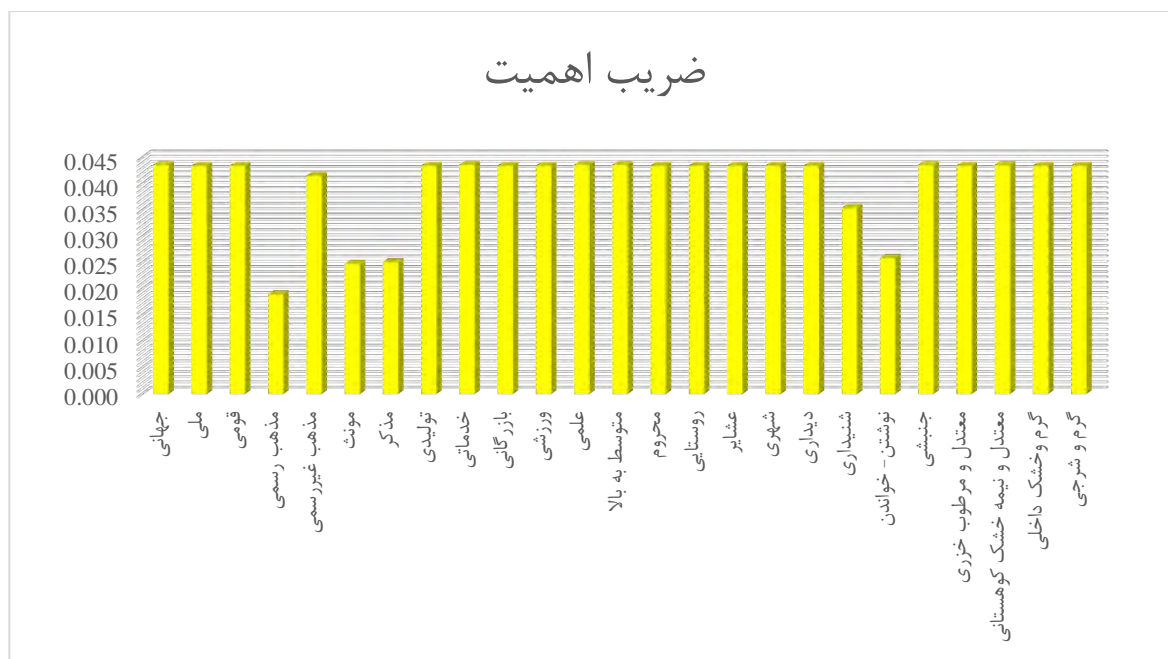

نمودار شماره ۱۵: نمودار ضریب اهمیت هر یک از مؤلفه‌های تفاوت‌های فردی در بررسی محتوای کتاب هدیه‌های آسمان پایه چهارم ابتدایی

بررسی محتوایی کتاب هدیه‌های آسمان پایه چهارم ابتدایی نشان داد میزان توجه به هر دو جنس مؤنث و مذکر و مذهب رسمی و غیررسمی در یک حدود؛ بیشترین میزان توجه به شاخص‌های آب‌وهوای گرم و خشک داخلی و فرهنگ جهانی و کمترین میزان توجه به مشاغل علمی، زندگی روستایی، فرهنگ قومی، مشاغل بازرگانی و ورزشی، عشایر و آب‌وهوای معتدل و مرطوب خزری و گرم و شرجی بوده است.

جدول شماره ۸: درجه اهمیت هر یک از مؤلفه‌های تفاوت‌های فردی در محتوای کتاب آموزش قرآن پایه چهارم ابتدایی

فرهنگ	مذهب رسمی	جنس	شغل خانوادگی	وضعیت اقتصادی	محل زندگی	سبک یادگیری	آب‌وهوای محل زندگی
گرم و شرجی	مذهب غیررسمی	مؤنث	تولیدی	عشایر	روستایی	شنیداری	گرم و شرجی
گرم و خشک داخلی	مذهب رسمی	مذکر	خدماتی	محروم	دیداری	نوشتن - خواندن	گرم و خشک داخلی
معتدل و نیمه خشک	قومی	مؤنث	تولیدی	متوسط به بالا	شهری	شنیداری	معتدل و نیمه خشک
معتدل و مرطوب خزری	ملی	مؤنث	تولیدی	متوسط به بالا	عشایر	نوشتن - خواندن	معتدل و مرطوب خزری
گرم و شرجی	جهانی	مؤنث	تولیدی	متوسط به بالا	عشایر	جنبشی	گرم و شرجی
rank	wij	rank	wij	rank	wij	rank	wij
7	0/044	20	0/042	7	0/044	22	0/026
7	0/044	25	0/019	7	0/044	21	0/035
1	0/044	7	0/044	7	0/044	7	0/044
7	0/044	7	0/044	7	0/044	7	0/044
1	0/044	7	0/044	7	0/044	7	0/044
22	0/026	7	0/044	7	0/044	7	0/044
21	0/035	7	0/044	7	0/044	7	0/044
7	0/044	7	0/044	7	0/044	7	0/044
7	0/044	7	0/044	7	0/044	7	0/044
7	0/044	7	0/044	7	0/044	7	0/044
1	0/044	7	0/044	7	0/044	7	0/044
1	0/044	7	0/044	7	0/044	7	0/044
7	0/044	7	0/044	7	0/044	7	0/044
7	0/044	7	0/044	7	0/044	7	0/044
7	0/044	7	0/044	7	0/044	7	0/044
23	0/025	20	0/042	7	0/044	7	0/044
24	0/025	7	0/044	7	0/044	7	0/044

نمودار شماره ۱۶: نمودار ضریب اهمیت هر یک از مؤلفه های تفاوت های فردی در بررسی محتوای کتاب آموزش قرآن پایه چهارم ابتدایی

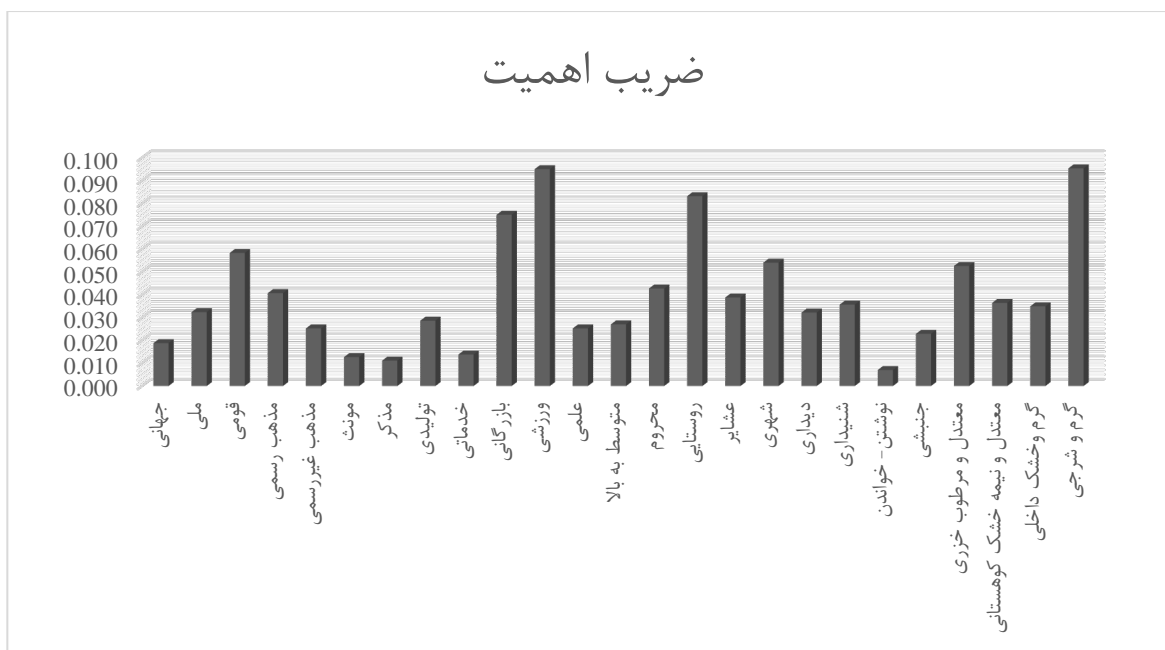
بررسی محتوایی کتاب آموزش قرآن پایه چهارم ابتدایی نشان می دهد میزان توجه به هر دو جنس مؤنث و مذکر و زندگی روستایی، عشایر و شهری در یک حدود؛ بیشترین میزان توجه به مذهب رسمی، سبک نوشتن - خواندن و شنیداری و کمترین میزان توجه به شاخص - های فرهنگ جهانی، مشاغل خدماتی و علمی، وضعیت متوسط به بالا، سبک یادگیری جنبشی و آب و هوای معتدل و نیمه خشک کوهستانی و بوده است

جدول شماره ۹: ماتریس تصمیم برای داده های به دست آمده از بررسی میزان توجه به تفاوت های فردی در محتوای کتب پایه چهارم ابتدایی

	فرهنگ	مذهب رسمی	جنس	شغل خانوادگی	وضعیت اقتصادی	محل زندگی	سبک یادگیری	آب و هوای محل زندگی
گرم و شرجی	49	48	14	21	50	2	158	13
گرم و خشک داخلی	99	48	14	21	50	2	158	55
معتدل و نیمه خشک کوهستانی	48	48	14	21	50	2	158	72
معتدل و مرطوب خزری	49	48	14	21	50	2	158	19
جنبشی	49	48	14	21	50	2	158	24
نوشتن - خواندن	49	48	14	21	50	2	158	158
شنیداری	49	48	14	21	50	2	158	2
دیداری	49	48	14	21	50	2	158	105
شهری	49	48	14	21	50	2	158	129
عشایر	49	48	14	21	50	2	158	20
روستایی	49	48	14	21	50	2	158	49
محروم	49	48	14	21	50	2	158	2
متوسط به بالا	49	48	14	21	50	2	158	1
علمی	49	48	14	21	50	2	158	8
ورزشی	49	48	14	21	50	2	158	0
بازرگانی	49	48	14	21	50	2	158	1
خدماتی	49	48	14	21	50	2	158	30
تولیدی	49	48	14	21	50	2	158	47
مذکر	49	48	14	21	50	2	158	194
مؤنث	49	48	14	21	50	2	158	43
مذهب غیررسمی	49	48	14	21	50	2	158	21
مذهب رسمی	49	48	14	21	50	2	158	50
قومی	49	48	14	21	50	2	158	14
ملی	49	48	14	21	50	2	158	48
جهانی	49	48	14	21	50	2	158	49
مطالعات اجتماعی	49	48	14	21	50	2	158	49
علوم	49	48	14	21	50	2	158	99
فارسی	49	48	14	21	50	2	158	103
نگارش	49	48	14	21	50	2	158	48
ریاضی	49	48	14	21	50	2	158	1

نمودار شماره ۱۷: نمودار ضریب اهمیت هر یک از مؤلفه‌های تفاوت‌های فردی در بررسی محتوای کتب پایه چهارم ابتدایی

جمع‌بندی بررسی محتوای کتب پایه چهارم ابتدایی، بیانگر آن است که میزان توجه به هر دو جنس مؤنث و مذکر در یک حدود؛ بیشترین میزان توجه به ترتیب به سبک خواندن-نوشتن، مشاغل خدماتی و فرهنگ جهانی و کمترین میزان توجه به ترتیب به آب‌وهوای گرم و شرجی، رشته‌های ورزشی، زندگی روستایی، مشاغل بازرگانی و فرهنگ قومی تعلق گرفته است.

بحث و نتیجه‌گیری

تحلیل محتوای حاضر که بر مبنای میزان توجه به مؤلفه‌های تفاوت‌های فردی انجام شد، نشان داد که در کتب پایه چهارم ابتدایی به ۸ مؤلفه از مؤلفه‌های تفاوت‌های فردی که هر کدام خود حاوی تعدادی شاخصه است، اشاره شده است. این مؤلفه‌ها عبارت‌اند از: فرهنگ، مذهب، جنس، شغل خانوادگی، وضعیت اقتصادی، محل زندگی، سبک یادگیری و آب‌وهوای محل زندگی. نتایج به‌دست‌آمده از آنتروپی شانون نشان داد در کل کتاب‌های پایه چهارم ابتدایی از میان شاخصه‌های مؤلفه فرهنگ، بیشترین میزان توجه به مؤلفه‌های فرهنگ جهانی با ضریب اهمیت ۰/۰۱۹ و رتبه ۲۱ و کمترین میزان توجه به مؤلفه‌های فرهنگ قومی با ضریب اهمیت ۰/۰۵۸ و رتبه ۵ قرار گرفته است، در میان مذهب‌های رسمی و غیررسمی (با در نظر گرفتن نام خدا در این گروه) مذهب غیررسمی با ضریب اهمیت ۰/۰۲۵ و رتبه ۱۸ نسبت به مذهب رسمی با ضریب اهمیت ۰/۰۴۱ و رتبه ۹ بیشتر مورد توجه قرار گرفته است، از میان جنس مؤنث و مذکر، جنس مذکر با اختلاف کم و ضریب اهمیت ۰/۰۱۱ و رتبه ۲۴ نسبت به جنس مؤنث با ضریب اهمیت ۰/۰۱۳ و رتبه ۲۳ بیشتر مورد توجه واقع شده است، از میان شاخصه‌های مؤلفه شغل خانوادگی، بیشترین میزان توجه نسبت به مشاغل خدماتی با ضریب اهمیت ۰/۰۱۴ و رتبه ۲۲ و کمترین میزان توجه به مشاغل ورزشی با ضریب اهمیت ۰/۰۹۵ و رتبه ۲ تعلق گرفته است، در رابطه با میزان توجه به وضعیت اقتصادی خانواده‌های متوسط به بالا یا محروم، میزان توجه به طبقه متوسط به بالا با ضریب اهمیت ۰/۰۲۷ و رتبه ۱۷ بیشتر از میزان توجه به طبقه محروم با ضریب اهمیت ۰/۰۴۳ و رتبه ۸ بوده است، در میان شهرنشینان، روستاییان و عشایر میزان اهمیت به عشایر با ضریب اهمیت ۰/۰۳۹ و رتبه ۱۰ بیشتر از میزان توجه به شهرنشینان با ضریب اهمیت ۰/۰۵۴ و رتبه ۶ و بیشتر از روستاییان با ضریب اهمیت ۰/۰۸۳ و رتبه ۳ بوده است، از میان سبک‌های یادگیری بیشترین میزان توجه به یادگیری به سبک خواندن-نوشتن با ضریب اهمیت ۰/۰۰۷ و رتبه ۲۵ و کمترین میزان توجه به یادگیری به سبک شنیداری با ضریب اهمیت ۰/۰۳۶ و رتبه ۱۲ بوده است و در نهایت از میان آب‌وهوای جغرافیایی ایران، بیشترین میزان توجه به

آب و هوای گرم و خشک داخلی با ضریب اهمیت ۰/۰۳۵ و رتبه ۱۳ و کمترین میزان توجه به آب و هوای گرم و شرجی با ضریب اهمیت ۰/۰۹۵ و رتبه ۱ بوده است.

مؤلفه های به دست آمده از کتاب های پایه چهارم ابتدایی، با توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان نشان داد تا حدودی به ابعاد گوناگون تفاوت های فردی اشاره شده است، اما میزان و پراکندگی توجه به این تفاوت ها به شکلی درست انجام نشده به گونه ای که توجه نسبت به تفاوت فرهنگ های قومی که یکی از مهم ترین ابعاد تفاوت های فرهنگی و عامل انسجام و وحدت ملت ایران است بسیار کم اتفاق افتاده است. در میان شغل های خانوادگی، به ورزشکاران و مشاغل بازرگانی توجه کمی شده است. با وجود وضعیت اقتصادی نامناسب کنونی، وجود تعداد زیادی از خانواده هایی با درآمد پایین و ناتوان در تأمین هزینه های آموزشی، میزان توجه به طبقه محروم جامعه کم بوده است. با وجود آن که جمعیت کثیری از ایرانیان را روستاییان تشکیل می دهند، میزان توجه به این قشر از جامعه در حد کم به نظر رسیده است. در میان انواع سبک های یادگیری، سبک های دیداری و به خصوص شنیداری کمتر مورد توجه واقع شده است که این نشان از عدم استفاده مناسب از حواس دانش آموزان به عنوان عناصر مهم یادگیری بوده است و در میان انواع آب و هوا، میزان توجه نسبت به آب و هوای گرم و شرجی به عنوان یکی از آب و هوای چهارگانه ایران بسیار پایین به نظر رسیده است.

برخلاف یافته های کریمی و همکاران (Karimi et al., 2018) که حاکی از غالب بودن سبک های شنیداری و نوشتن-خواندن در کتاب های مطالعات اجتماعی بوده است، طبق پژوهش حاضر سبک غالب در کتاب مطالعات اجتماعی پایه چهارم، سبک دیداری بوده است و سبک شنیداری به عنوان سبکی که کمترین میزان توجه را به خود داشته است، شناخته شده است که البته در مجموع کتب پایه چهارم ابتدایی، سبک غالب سبک نوشتن-خواندن بوده است؛ بنابراین علی رغم یافته های خدابنده و همکاران (Khodabandeh et al., 2013) که نشان داده سبک های یادگیری به صورت مستقیم بر عملکرد تحصیلی و به صورت غیرمستقیم بر انگیزه پیشرفت دانش آموزان تأثیر دارد، در مجموع کتب پایه چهارم ابتدایی، توجه یکسانی به انواع سبک های یادگیری به عنوان یکی از مهم ترین عوامل پیشرفت دانش آموزان با تفاوت در شیوه یادگیری نشده است.

طبق یافته های صادقی (Sadeghi, 2013) برنامه درسی رسمی کشور ناگزیر است جهت تبعیت از الزام های قانونی و به صورت متناسب در تدوین برنامه درسی چند فرهنگی قدم های مؤثری برداشته تا بتواند فرصت های مناسبی برای رشد و تعالی کشور بر جای گذارد در حالی که نتایج یافته های پژوهش کنونی همسو با یافته های مکرونی و بلندهمتان (Makroni and Blandhamtan, 2013) نشان داد میزان توجه به تفاوت های فرهنگی یا همان تفاوت های قومی در کتب پایه چهارم ابتدایی به میزان کمی بوده است که این نشان از عدم توجه مناسب به سند تحول بنیادین جمهوری اسلامی ایران و برخلاف یافته های بنکس و همکاران (۲۰۱۹) که لزوم آموزش چند فرهنگی به منظور ارتقای اصلاح مدارس را نشان داد، است.

طبق یافته های پژوهش کنونی میزان توجه به طبقه محروم نسبت به طبقه متوسط به بالا بسیار کمتر بوده است؛ در حالی که نتایج آزمون های مهرآیین و عبدی (Mehrayyin and Abdi, 2015) و یافته های احمر و انوار (Ahmar and Anwar, 2013) نشانگر آن است که کسانی که از موقعیت اقتصادی-اجتماعی بالایی برخوردار بوده اند، پیشرفت تحصیلی بهتری داشته اند و زمینه یادگیری در طبقه متوسط بیشتر و در طبقه پایین، کمتر است.

برخلاف یافته های چابکی (chaboki, 2013)، با وجود رشد چشمگیر باسوادی زنان در کشور ما، برخی عوامل کمابیش مانع از برخورداری یکسان دختران و پسران از امکانات آموزشی و تحصیلی می شود، در مجموع کتب پایه چهارم ابتدایی میزان توجه به هر یک از جنس های دختر و پسر تا حدودی متعادل بوده است.

با توجه به برابر بودن حقوق انسانی و از طرفی وجود اتباع دیگر کشورها، تنوع قوم‌های ایرانی و گروه‌های دینی در کشور پیشنهاد می‌شود نسبت به برابر بودن همه آن‌ها از نظر حقوق انسانی با وجود تفاوت در فرهنگ‌های قومیتی و ملیتی و دینی توجه و تأکید شود. تفاوت طبقه اجتماعی افراد از منظرهای وضعیت اقتصادی و شغل خانوادگی آن‌ها، لزوم توجه و احترام یکسان به هر طبقه را در پی دارد؛ درحالی که میزان توجه به طبقه محروم و مشاغل خاص در کتاب‌های پایه‌ی چهارم کافی نبوده است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود کتاب‌های درسی به گونه‌ای طراحی و تدوین شوند که برای طبقه‌های اجتماعی محروم نیز کارایی لازم و کافی را در برداشته باشد، تفاوت در نحوه زندگی و آب‌وهوای محل زندگی، شرایط متفاوتی را برای یادگیری هر یک از دانش‌آموزان فراهم می‌کند و نحوه یادگیری آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ درحالی که در مجموع کتب پایه چهارم ابتدایی توجه یکسانی به این تفاوت‌ها نشده است؛ از این رو لازم است نسبت به این موارد توجه بیشتری شود و در نهایت با توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری در دانش‌آموزان و غالب بودن سبک نوشتن - خواندن در کتاب‌های پایه چهارم ابتدایی و کم‌توجهی نسبت به دیگر سبک‌های یادگیری لازم است نحوه به کارگیری این سبک‌ها به گونه‌ای یکنواخت‌تر انجام شود تا در نهایت همه دانش‌آموزان بتوانند از آموزش یکسانی برخوردار باشند.

با توجه به گسترده بودن تفاوت‌های فردی، امکان بررسی جزئی ابعاد تفاوت‌های فردی ممکن نبود؛ لذا امید است پژوهشگران دیگر به بررسی بیشتر این تفاوت‌ها و همچنین چگونگی برخورد با این تفاوت‌ها در کتب دوره ابتدایی بپردازند.

References

- Abedini Beltrak, Mayment; Azizi Shamami, Mustafa and Mansouri, Siros (2018). Content analysis of Iran's elementary school textbooks based on gender roles with an emphasis on occupations, *Journal of Socio-Cultural Development Studies*, Volume 8, Number 2, Pages 65-93. [In Persian]
- Ahmar. F.& Anwar, E. (2013). Socio economic status and its relation to academic achievement of higher secondary school students. *IOSR Journal of humanities and Social Science*, 13(6), 13-20
- Abdullahi, Mohammad and Hossein Bar, Mohammad Osman (1385). Collective identity and attitude towards democracy in Iran, *Iranian Journal of Sociology*, Volume 7, Number 4, Page 3-37.. [In Persian]
- Azimi, Mohammad; Adib, Youssef and Metabli, Hossein (2016). Conformity of health education curriculum and health promotion in sixth grade textbooks based on the assumptions of the health system, the quarterly *journal of the School of Health and Institute of Health Research*, Volume 15, Number 1, Pages 83-96.. [In Persian]
- Aini, Akram; Yazdani, Hamid and Sadeghi, Alireza (2017). Analysis of the content of social science textbooks of the second elementary school based on the components of multicultural education, *Research Quarterly in Curriculum Planning (Knowledge and Research in Educational Sciences - Curriculum Planning)*, Volume 15, Number 31 (Sequential 58), Pages 136-151.. [In Persian]
- Azar, Adel (1380). The development of Shannon's entropy method for data processing in content analysis, *scientific-research quarterly of Alzahra University*, volume 11, numbers 37 and 38, page 1-18.. [In Persian]
- Banks, J. A.& Banks, C. A. M. (Eds). (2019). Multicultural education: Issues and perspectives. John Wiley & Sons.
- Behrouz, Munir; Hatami, Javad and Mehromhamadi, Mahmoud (2015). Content analysis of "Read and write" books of the third grade based on the components of executive functions: Shannon's entropy method. *Bi-Quarterly Journal of Cognitive and Behavioral Sciences Research*, Volume 6, Number 1 (Sequential 10), Pages 51-61.. [In Persian]
- Chabaki, Amalbinin (2012). Education and Gender in Iran, *Women's Socio-Psychological Studies Quarterly (Women's Studies)*, Volume 1, Number 2, Page 69-100

Eftekhari, Orkideh; Sheikh Ghasemi, Masoumeh and Kazempour, Ismail (2012). Designing an educational justice model based on individual differences and changing the curriculum, *National Conference on Changing the Curriculum of Educational Courses*, Birjand..[In Persian]

Faqih Aram, Betul (2017). The relationship between multiple intelligences and personality traits of entrepreneurship and creativity of master's students of Islamic Azad University, *Quarterly Journal of Innovation and Creativity in Human Sciences*, Volume 7, Number 4, Pages 179-196..[In Persian]

Hamidzadeh, Ketayoun; Fathi Vajargah, Korosh; Arefi, Mehbobeh and Mehran, Golnar (2016). Multicultural education, systematic analysis of teachers' perception, *Teaching Research Quarterly*, Volume 5, Number 2, Page 1-16...[In Persian]

Jalili, Raziieh and Jahan, Javad. (2016). Content analysis of elementary social studies curriculum from the point of view of the amount of attention paid to social skills by Flanner, *Educational Research Quarterly*, Volume 13, Number 53, Page 17-42..[In Persian]

Khudabandeh, Siddiqa; Dartaj, Fariborz; Asadzadeh, Hassan; Philosfinejad, Mohammad Reza and Ebrahimi Qavam, Soghari (2014). The role of learning styles in explaining the motivation to progress and the academic performance of male students, two quarters of *Cognitive Strategies in Learning*, Volume 2, Number 3, Pages 55-67..[In Persian]

Karsheki, Hossein; Kharazi, Seyyed Alinqi and Qazi Tabatabai, Seyyed Mahmoud (2007). Examining the relationship between teachers' environmental perceptions and progress goals; Does the type of school, the field of study and the area of residence make a difference? *Two quarterly journals of educational and psychological studies*, volume 9, number 2, page 79-93..[In Persian]

Karimi, Seyyed Bahauddin; Adib, Youssef; Mahmoudi, Firouz and Badri Gregari, Rahim (2018). Identifying learning styles in students and comparing it with the intended social studies curriculum of the fourth, fifth and sixth grades of elementary school, *two quarters of new approaches to education*, period 14, number 1 (series 29), page 15-32..[In Persian]

miracle, breeze; Ghorbani, Elnaz and Rahimi, Azima (2016). Individual differences in learning and education, *international conference on new research achievements in social sciences, educational sciences and psychology*; Faculty of Humanities, Ardabil Azad University.

Makroni, Gulala and Blandhamtan, Kivan (2013). Multicultural education in elementary school textbooks, *Journal of Educational Sciences of Shahid Chamran University of Ahvaz*, Volume 21, Number 1 (Sequential Number 1), Pages 73-92.

Mehraayin, Mohammadreza and Abdi, Massoud (2015). The relationship between students' social class and their learning rate, *Sociology Quarterly (Ashtian Azad University)*, number 7, page 157-176..[In Persian]

Mehromhammadi, Mahmoud (1385). The theory of multiple intelligences and its implications for curriculum and education, *Education Quarterly*, Volume 22, Number 4 (Serial 88), Page 7-31..[In Persian]

Nik Andam, Arash; Ebrahimi, Forough and Nik Andam, Sakineh (2014). Investigating the relationship between the socio-economic status of families and the academic progress of fifth grade students, *National Conference on Elementary Education; The General Administration of Education of South Khorasan Province, Birjand University and the Iranian Curriculum Studies Association*..[In Persian]

Shafiei, Saber and Sharifzadeh, Milad (2019). Examining students' learning styles, *Journal of Contemporary Research in Science and Research*, Volume 2, Year 13, page 35-44..[In Persian]

Shahidi, Shahriar; Nejati, Vahid and Kemari, Saman (2014). Iranian Personality: Evidence of Cultural Differences in Personality Traits, *Journal of Behavioral Sciences Research*, Volume 13, Number 4 (Serial 42), Pages 525-531..[In Persian]

Sadeghi, Alireza (1391). The features and necessities of developing a multicultural education program in Iran: Examining the challenges and suggestions of leaders, *Culture Strategy Quarterly*, Volume 5, No. 17 and 18, page 93-121..[In Persian]

Safari, Mahmoud, Lotfi; Haider and Atash Panjeh, Binder (2007). The role of geographic factors in human behavior, *Sarmeen Geographic Quarterly*, Volume 5, Number 2, Pages 71-78..[In Persian]

Tabrizi, M. (2014). Qualitative Content Analysis from the perspective of deductive and inductive approaches, *Social sciences* 64, 105-138.[In Persian]

Vogel, Susan. A. (1990). Gender differences in intelligence, language, visual-motor abilities, and academic achievement in students with learning disabilities: A review of the literature. *Journal of Learning Disability*, 23(1), 44.

